

Rijzicht: Van Buitenplaats tot Volkshuisvesting

Als je aan het eind van de negentiende eeuw komende vanuit de richting Loenersloot over de Rijksstraatweg (toen nog Slootdijk geheten) het dorp Loenen binnenging, zag je aan de linkerkant het buiten Rijzicht. Vanuit de huidige situatie bezien besloeg deze buitenplaats het gebied vanaf de Prinses Beatrixweg tot Het Hoefijzer en in de diepte strekte het tot de helft van de Koningin Wilhelminaweg. Er tegenover, op de plaats waar nu de doorgang tussen de C1000 en het Vecht & Angstel kerkgebouw is, stond een rijtje arbeiderswoningen, het zogenaamde Doctershofje.¹⁾ Volgens de kadastrale gegevens uit 1832²⁾ was Wijnand Calkoen toen eigenaar van zowel het buiten Rijzicht, omvatend de nummers 225: tuin, 225a: koepel, 226: huis en plaats, 227: boomgaard, als van het Doctershofje, vier kleine daglonerwoningen, de nummers 156 t/m 159 aan de overkant van de weg. De situatie was toen aldus:

Buitenplaats

Calkoen was rentenier met als woonplaats Amsterdam. Hij gebruikte Rijzicht dus kennelijk als buitenverblijf, een echte buitenplaats dus om zelf te verpozen of gasten te ontvangen. Op de Nieuwe Kaart van Loenen die Omstreeks 1726 door C.C. van Bloemswardt werd vervaardigd is Rijzicht ook als buitenplaats herkenbaar,

overigens zonder dat de naam vermeld wordt.

In 1864, het jaar dat wij de draad oppakken in de historie van deze buitenplaats, was dat niet meer het geval. Na het overlijden van Wijnand Calkoen was zijn weduwe Maria Cornelia Petronella Walraven, in 1839 eigenaresse geworden. Bij het klimmen van de jaren nam haar behoefte aan een buitenverblijf kennelijk af en op 25 april 1864 liet ze de buitenplaats, inclusief de vier daglonerwoningen, veilen. De veiling werd gehouden in Het Oude Zijds Heeren Logement op de Grimburgwal in Amsterdam, koper werd voor f 7.450,- : *Johannes Hubertus van der Meer Mohr* (*Goes 1826; eigenaar Rijzicht 1864 - 1871*). In 1853 had hij zich na afsluiting van zijn studie geneeskunde³⁾ in Loenen gevestigd. In 1855 trouwde hij met Jenetta Adriana Blom (*Gorinchem 1829*), in de daarop volgende jaren werd het gezin met zeven kinderen uitgebreid. Behalve dat Van der Meer Mohr intellectueel nogal wat in zijn mars had, was hij ook op maatschappelijk gebied zeer actief waarbij hij er voor die tijd zeer progressieve ideeën op na hield. Hij was vegetariër, anti militarist en ondersteunde onder andere de door Frederik van Eeden gestichte socialistische tuinbouwcommune Walden.⁴⁾ Hij nam ook deel aan het culturele leven in Loenen, zo was hij actief lid van het leesgezelschap "Tot Nut en Vermaak".⁵⁾ Kennelijk zocht hij meer armslag dan het artsenbestaan hem in Loenen kon bieden en accepteerde hij in 1871 de functie van stadsgeneesheer in Doesburg. Rijzicht werd, zonder de vier woningen, op 17 maart van dat jaar voor f 7.000,- verkocht aan de Amsterdamse tabakshandelaar *Hendrik Deenik* (*Culemborg 1813; eigenaar 1871 - 1872*). Het buiten werd in de transportakte⁶⁾ omschreven: zie afbeelding op pagina 22.

Kadastrale kaartjes van de situatie van de vroegere buitenplaats Rijzicht.

Uitg. H. v. Gaalen, Loenen a/d Vecht.

Rijzicht. Loenen.

Deenik woonde met zijn echtgenote Anna Maria Rahé (Amsterdam 1823) slechts korte tijd op Rijzicht. Al op 14 september 1872 vertrokken ze naar Nieuwer Amstel en werd Rijzicht, wederom voor f 7.000,- verkocht en wel aan: *Bastiaan van Gogh* (Den Haag 1832; eigenaar 1872 - 1873). Van Gogh was op dat moment adjunct commies tweede klasse bij het provinciaal bestuur van Zuid Holland. Onmiddellijk na zijn huwelijk met de koopmansweduwe Catharina de Jongh van Arkel (Kesteren 1832) betrok hij met zijn echtgenote de buitenplaats. Ook deze bewoning duurde niet lang. Bij zijn verhuizing naar Loenen had hij zijn baan in Zuid Holland opgegeven maar even later zocht hij toch voortzetting van zijn ambtelijke carrière en wel in het Gelderse Renkum. Later zou hij nog gemeente ontvanger worden in Gouda. Rijzicht werd dus op 19 oktober 1873 alweer verkocht en weer voor f 7.000,-. Blijkens de akte was de naam van het huis inmiddels veranderd in "Catharinaburg"⁷⁾ maar dat werd na het vertrek van deze Catharina weer als vanouds Rijzicht. De nieuwe eigenaar was de Amsterdamse commissionair in effecten *Salvador de Vita* (Amsterdam 1841; eigenaar 1873 - 1881)

Waarschijnlijk betreft het hier *Salvador Henri de Vita*, ook bekend als *Semuel Heim Israël de Vita*. Samen met zijn zwager *Alexander de la Mar*, die ook nog enige tijd in Breukelen woonde, oefende hij gedurende een aantal jaren een "Venootschap Commissiehandel" uit en later: "Financieel Advertentiebureau *De la Mar en De Vita*". Hoewel *De Vita* het huis langer in eigendom had dan zijn voorgangers is er over eventuele activiteiten hier niets bekend. In het bevolkingsregister van Loenen is hij niet terug te vinden en bij verkoop gaf hij nog steeds als woonplaats Amsterdam op, hij zal Rijzicht waarschijnlijk weer als "buiten"gebruikt hebben. Hoe dit ook zij, in 1881 voor f 11.500,- verkocht hij Rijzicht aan de Loenense notaris *Evert van Beusekom* (Loenen 1841; eigenaar 1881 - 1900). *Evert* trouwde in dat jaar met *Sara Antoinetta Wesseling* (Tiel 1858). Met hem werd een autochtone Loenenaar eigenaar van de buitenplaats. Hij was zijn vader *Ernst van Beusekom*⁸⁾ in 1871 opgevolgd als notaris in Loenen. Een jongere broer van hem, ook een *Ernst* (1848), was hier gemeentesecretaris en wethouder en woonde een aantal jaren op *Bosch en Vecht*, nu *Oud Over 5*. *Evert* en *Sara* kregen in de tijd dat ze op

De verdwenen buitenplaats 'Rijzicht' aan de Straatweg, gezien vanuit het dorp Loenen in de richting van Loenersloot. Foto omstreeks 1905. Coll.: W. Mooij.

24
 Joost van Beusekom Overzoon,
 Notaris, resident te Loenen, Arrondissement en Provincie
 Utrecht, in tegenwoordigheid der natenamen getuigen, Con-
 pareren:
 De Heelmeester Leergelende Heer Johannes Hubertus van
 der Meer Mohr, Medicinae Doctor, wonende te Loenen —
 Dewelke bekende verkocht te hebben en bij deze in vollem en vrijen
 eigendom af te staan en over te dragen aan en ten behoeve van den Mel-
 Edelen Heer Hendrik Deenik, koopman te Amsterdam woon-
 achtig; die, alhier mede Comparerende, verklaard te hebben gekocht
 en bij deze in koop aant te nemen:
 1 Heer Buitenverblijf, genaamd .. Rijzicht met deszelfs
 1 Heer oehuizing, kookschied en Stalling, Koepel, Schuur en verdere
 1 getimmerde, bevoor- en Tuin, Moesgrond en Boomgaard, staande
 1 en gelogent te Loenen a an den grooten Straatweg van Utrecht op
 1 Amsterdam, strekkende van den Straatweg, noord oostwaarts op
 1 tot aan den Heer van Reenen; behoud ten voorwisten den Heer
 1 van Reenen woten Ludoosten, gededdelyk den Heer van Reenen
 1 en gedeedelyk Wilhelmus Bernardus van Dillon; bij deszelfs Kadaster
 1 der gemeente Loenen bekend, in Sectie N. Nummers
 1 225 Tuin, groot zes en twintig Aren 26 00
 1 225a. Koepel, groot dertig Cantiares 00 30
 1 226 Huis en plaats, groot twaalf Aren, Leetig
 1 Cantiares 12 60
 1 224 Boomgaard, groot twee en dertig Aren, veer-
 1 tig Cantiares 32 40
 1 Fe Namon groot een en Levontig Aren / Rooden /
 1 dertig Cantiares / Ellen / 41 30.

Gedeelte van de koop-
 acte van het buitenverblijf
 'Rijzicht', dat op 17 maart
 1871 door Johannes
 Hubertus van der Meer
 Mohr, medicinae docter
 (huisarts te Loenen) is
 verkocht aan Hendrik
 Deenik, koopman te
 Amsterdam.

Rijzicht woonde 9 kinderen die op ver-
 schillende plaatsen in de wereld terecht
 zouden komen maar niet in Loenen. In
 1898 droeg hij om ons onbekende reden
 het notariaat in Loenen over aan Frederik
 August Hekmeijer om vervolgens tot 1912
 als notaris in Utrecht actief te blijven. Hij
 verkocht Rijzicht op 20 april 1900 voor f
 8.500,- aan Johannes Willem Hendrik Adèr
 (Utrecht 1863; eigenaar 1900 - 1921)
 Die kwam toen met zijn echtgenote
 Catharina Elsje Goedkoop (Amsterdam
 1875) en twee jonge kinderen (een derde
 zou in 1901 in Loenen geboren worden)
 uit Amsterdam, alwaar hij makelaar in

koffie was. Kennelijk beviel het de familie
 hier zo goed dat zijn oudere broer Pieter
 Marinus (Utrecht 1861) zich hier in 1906
 ook vestigde: hij kocht in dat jaar de bui-
 tenplaats Nieuwerhoek. Na het plotselin-
 ge overlijden op 25-jarige leeftijd van hun
 zoon in 1920 en het huwelijk van hun
 oudste dochter in 1921 verhuisde het ge-
 zin naar Haarlem. Het huis kwam in han-
 den van alweer een Amsterdamse koop-
 man en wel:
 Petrus Henricus Franciscus Marie Smithuijzen
 (Loenen 1875; eigenaar 1921 - 1923) ⁹. Hij tel-
 de er het voor die tijd enorme bedrag van
 f38.000,- voor neer. Mogelijk was het pand

inmiddels wat uitgebreid en ook voorzien van de nieuwste snuffjes, zoals electriciteit. De koopsom was inclusief: de geheele elektrische aanleg - zonder de lampen -, de warmwater installatie met vast fornuis, twee vaste waschtafels, het bad, de huistelefoon, de losse jaloezieën, de kast en de stelling in de provisiekamer en de kachel in de uitgebouwde kamer. Het zou niet goed gaan; al snel bleek dat de hypotheeklasten niet opgebracht konden worden. Op 19 april 1923 zou de executie veiling in De Kampioen (tegenwoordig Het Stoute Soldaatje) in Nieuwersluis plaatsvinden. Dat bracht de tongen in Loenen behoorlijk in beweging. Nog op 18 april werd er in de gemeenteraad over gesproken waarbij een aantal opties de revue passeerden: het huis zou verhuurd kunnen worden en in de tuin zouden een aantal "villaatjes" gebouwd kunnen worden, ook zou de nieuw te bouwen huishoudschool er gevestigd kunnen worden. De gemeente besloot op de veiling tot maximaal f 17.000,- mee te bieden. Het liep echter anders: eigenaars werden voor f 19.200,-: *Willem Langhout en Willem Cornelis Deenik* (eigena-

ren 19 april - 3 mei 1923). Zij waren actief als respectievelijk makelaar te Bussum en directeur van N.V. Maatschappij De Eendracht tot exploitatie van onroerende goederen te Amsterdam. Geen potentiële Loenenaars: al op 3 mei droegen zij de eigendom met een prettige winst voor f 21.000,- over aan: *Louis Bernhard Joseph Gorris* (Amsterdam 1876; eigenaar 1923 - 1933). Hij zou de laatste eigenaar van het huis worden. Na zijn overlijden op 13 april 1933 bood zijn weduwe, Maria Helena Louisa Scharff (Amsterdam 1889) de gemeente aan om over verkoop te onderhandelen. Deze gaf echter aan geen belangstelling te hebben. De Weduwe Gorris vertrok daarop in juni 1934 met haar moeder, tuinman Jan van der Vliet, zijn vrouw Alleghonda C. Versloot en hun zoon Arie Cornelis naar huize "Norel" in Epe. Het gezin Van der Vliet zou zich overigens enkele jaren later weer naar Loenen terugkeren en zich aan de Mijndensedijk vestigen. Arie Cornelis trouwde op 19 augustus 1953 met Sara Maria (Saartje) de Haan. Over de buitenplaats Rijzicht was het doek inmiddels gevallen.

Huize 'Rijzicht', gezien van de kant van Loenerslout in de richting van het dorp. Het huis rechts is het begin van het Doctershofje. Foto omstreeks 1925. Coll.: W. Mooij.

Plannen

Zoals het vaak ging bij de buitenplaatsen die in de loop der jaren verdwenen zijn, werd ook deze aangekocht door een plaatselijke timmerman - aannemer die het vrijkomende bouw materiaal opnieuw gebruikte of doorverkochte, evenals de vrijkomende grond. In dit geval was dat C.J. Elema die zijn bedrijf uitoefende bij het huidige Rijksstraatweg 107. Het huis werd gesloopt maar met de grond gebeurde voorlopig niets. Plannen waren er wel, zo werd al in 1936 door L. Appel jr. uit Loenen en J. Gerwig uit Utrecht een plan ingediend om op het vrijgekomen terrein 28 woningen te realiseren. Het is er niet van gekomen. Wel werden door Elema een aantal panden langs de Rijksstraatweg gebouwd, te beginnen met nummer 118 en 120 ¹⁰⁾ en zo vervolgens in de richting van de Prinses Beatrixweg. Het terrein daarachter bleef voorlopig braak liggen.

Volkshuisvesting

Inmiddels was de gemeente begonnen met het maken van “uitbreidingsplannen”, voorlopers van de huidige bestemmingsplannen. Nadat zo’n plan om het weiland van Kronenburg te bebouwen een zachte dood was gestorven ¹¹⁾ viel het oog op het terrein van Rijzicht. Door de oorlogsomstandigheden bleef het voorlopig nog bij een vaag idee maar na 1945 werd er met name vanuit de provincie Utrecht op aangedrongen er serieus werk te maken. Na enige vertraging kwam er een plan op tafel dat op 28 december 1949 door de gemeenteraad werd vastgesteld. Naar het terrein waarop het betrekking had kreeg het de naam “*Rijzicht*”. Nadat op 29 november ook Gedeputeerde Staten hun goedkeuring hadden gegeven kon de nodige grond worden aangekocht. Na interventie van het Prijzenbureau voor Onroerende Zaken, een rijksorgaan dat toezicht hield op dit soort gemeentelijke transacties, werd het benodigde terrein voor een prijs van f 1,25 per m² van Elema gekocht. De grond werd vervolgens overgedragen aan de op 19 februari 1948 opgerichte woningbouwvereniging “*Loenen aan de Vecht*” zodat met de bouw kon worden begonnen. Op 27 mei 1949 werd de

eerste woningwetwoning, Koningin Wilhelminaweg 1, door Elema opgeleverd en betrokken door het gezin F. Jansen. Kort daarna volgden de gezinnen E. Lukassen, A. Limburg, P. Fakkeldij en P. van Riet op de nummers 3 tot en met 9 ¹²⁾. Daarmee was de eerste stap gezet om te komen tot behoorlijke huisvesting voor de sterk groeiende bevolking van het dorp.

*Willem Mooij
Wim van Schaik*

NOTEN:

1. Voor een afbeelding van dit hofje: zie Vechtkroniek nummer 31, p. 10.
2. Stichting Kadastrale Atlas Provincie Utrecht c.s.: Loenen in 1832, grondgebruik en eigendom, Kadastrale Atlas Provincie Utrecht 14, Utrecht 2007.
3. Cum laude op 28 januari 1853 in Utrecht bij F.C. Donders op een proefschrift getiteld “Casus Morborum Cerebri”.
4. De site www.humanisme.nl/personen noemt als organisaties waarbij hij betrokken was: Nederlandse vegetariërsbond, Internationale Broederschap, Rein Leven Beweging en als periodieken: Vegetarische Bode, Berichten over Dienstweigering, Vrede, Vrede Tijdschrift, De Vrije Mensch, Levenskracht.
5. In Vechtkroniek nummer 34 verscheen een artikel over dit gezelschap.
6. RHCVV te Breukelen, Archief notarissen Loenen, Akte d.d. 17 maart 1871, verleden voor notaris Evert van Beusekom te Loenen.
7. Idem, Akte d.d. 19 oktober 1872.
8. Deze Ernst (Vreeland 1810 - Loenen 1877) was een zoon van Evert van Beusekom die aanvankelijk het logement in Vreeland (tegenwoordig De Nederlanden) en later het Raadhuis van Kronenburg uitbaatte. Ernst begon als medewerker van notaris Sanderson en zette na diens overlijden het notariskantoor voort. Ook was hij griffier van het Vrederegerecht in Loenen en wethouder/loco burgemeester. Dat ook deze “hoge boom” (hij was ook nog ridder in de Militaire Willemsorde) veel wind ving blijkt uit een anoniem schrijven aan de Commissaris des Konings d.d. 16 oktober 1865 waarop wij door de heer Wim Timmer uit Abcoude attent werden gemaakt. Daarin werd hij ervan beschuldigd ondanks een toen geldend vervoersverbod vee uit de besmette provincie Utrecht naar de provincie Noord Holland had laten overbrengen.
9. Hoewel hij in Loenen is geboren hebben we hier geen verdere informatie over hem kunnen vinden, zijn beide ouders waren ingezetenen van Amsterdam.
10. RHCVV, Bouwvergunning Loenen 1936, nummer 304.
11. Zie hiervoor Vechtkroniek nummer 15, p. 24-25.
12. René Tukker, Hans de Boom, Gera Helling- Zeisseink, Toos Menke- van Zwol, Rien Menke: 50 jaar Sociale Woningbouw Gemeente Loenen, Loenen z.j.